

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

*До 35-річчя
кафедри культурології*

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА:

***минуле, сучасне,
шляхи розвитку***

Збірник наукових праць

*Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету*

Випуск 12

ББК 63.3(4Укр) -7
У45
УДК 94(477)

Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Зб. наук. праць: наук. зап. Рівненського державного гуманітарного університету. Вип.12. – Рівне: РДГУ, 2007. – 162 с.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів та музейних установ, присвячені розгляду історико-мистецької проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різнобічні грані музичного мистецтва. Окремий розділ складають повідомлення та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-мистецькою проблематикою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Виткалов В.Г.** – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету

Афанасьєв Ю.Л.	– доктор філософських наук, професор (Київ)
Баканурський А.Г.	– доктор мистецтвознавства, професор (Одеса)
Горпенко В.Г.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Захарчук-Чугай Р.В.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Іваницький А.І.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Ільченко О.О.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Кияновська Л.О.	– доктор мистецтвознавства, професор (Львів)
Овсійчук В.А.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Постоловський Р.М.	– кандидат історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (Рівне),
Граб О.В.	– кандидат мистецтвознавства, доцент (Рівне)
Ричков П.А.	– доктор архітектури, професор (Рівне)
Станішевський Ю.О.	– доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України (Київ)
Троян С.С.	– доктор історичних наук, професор (Рівне)
Федорук О.К.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Стоколос Н.Г.	– доктор історичних наук, професор (Рівне)
Жилюк С.І.	– доктор історичних наук, професор (Рівне)

Упорядник тому: проф. **Виткалов В.Г.**

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №4 від 26.10.2007 р.)

Збірник зареєстрований Президією ВАК України як фахове видання з проблем мистецтвознавства (постанова № 2409/2 від 9.02.2000 р.).

Редакція не завжди поділяє позиції авторів

ISBN 966–602–053–X

методологічних засад. – К., 2002; Його ж: Теорія культури. – К., 2002; Відеологія. Основи теорії екранних мистецтв. – К., 2004; Політекономія мистецтва. – К., 2004 та ін.

2. Безклубенко С.Д. Основи філософських знань: Курс лекцій. – К., 2007.
3. Безклубенко С.Д. Відеологія. Основи теорії екранних мистецтв. – К., 2004.
4. Основи філософських знань: Курс лекцій. – К., 2007.

Резюме

У статті аналізуються окремі книги, підготовлені для студентів вищих навчальних закладів мистецького спрямування, автором яких є професор Київського національного університету культури і мистецтв С.Д.Безклубенко.

УДК 81.2.717

О.В. Граб, С.В. Виткалов

ТВОРЧА МАНЕРА ПИСЬМЕННИКА ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-МОРАЛЬНА ОЗНАКА ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ ХХІ СТОЛІТТЯ

(Рецензія на книгу: Медвідь В. Збирачі каміння: Романи / Вступ. слово С.М.Квіта. – К.: Україна, 2006. – 864 с.)

Початок ХХІ століття, у контексті демократизації українського суспільства, характеризується стійкістю моди на західну культуру. Свідчення зазначеному у своєму повсякденному житті знаходить кожен пересічний українець. І хоча аналізувати нині необхідно стан впливу демократизації на усі сфери життя, у тому числі й різні види художньої творчості, зупинимо увагу на проблемах сучасного літературознавства й публіцистики, як складових інтелектуальної культури людства.

Складність ситуації у першу чергу полягає в тому, що надто спрощеним і часто меркантильним сьогодні виглядає процес осмислення духовного коріння української культури самими українцями. Доказом цьому може слугувати хоча б маніпулювання мовним і релігійним питаннями. Звідси й наступні проблеми: занепад високої духовності в суспільстві, часткова неспроможність (або відсутність бажання) індивідів чинити спротив маніпуляціям навколом окреслених проблем.

Вболіваючи за такий стан вітчизняної культури, маємо визнати, що на тлі розмаїття художніх процесів, появи нових мистецьких напрямів, течій і стилів Україна переживає складний період. Акцентуючи увагу на літературознавчих студіях, зазначимо, що переважно низька якість змісту художніх творів, які потрапляють до рук українського споживача (фантастика, містика, детективи, „дорожні та жіночі романи” тощо) закономірно не в змозі вилікувати суспільство від духовного зубожіння, морального розладу, кризи людських стосунків. Отже, інтелектуальність, шляхетність, моральність стають дефіцитними складовими творчої манери сучасних митців.

Відтак мистецька різноспрямованість, специфіка і неординарність морально-культурної ситуації, широкий діапазон стилів і напрямів мусять базуватися на елітарних засадах художньої творчості. Тому вкрай важливим завданням залишається потреба спрямування сучасників до вивчення й осмислення кращих зразків вітчизняної літератури, створеної пером мистецького авангарду в умовах переходу до нового тисячоліття.

Одним із представників такого літературного авангарду нашого сьогодення є відомий як у вітчизняних, так і закордонних мистецьких колах автор, вихідець із житомирської прозової школи – В'ячеслав Медвідь. Саме його творчу манеру, філософське сприйняття сенсу життя, художнє експериментаторство поціновувачі й критики художнього слова співвідносять із талантом Марселя Пруста, Джеймса Джойса, Габрієля Гарсія Маркеса та інших інтелектуалів світової арени. Зокрема на такій ідентичності наполягає й Сергій Квіт, аналізуючи творчий внесок В.Медвідя в українську й світову літературу (див.: Вступне слово до збірки кращих романів митця – „Таємне сватання”, „Збирачі каміння” та „Кров по соломі” [1, с.5-18]).

Наполеглива праця письменника пронизує все його життя, беручи початок із дитячих років. Тому й, очевидно, тексти згаданих романів підкреслюють намагання автора обирати головних героїв із числа дітей, зокрема шкільного віку. Хоча не другорядну роль поруч із ними виконують і представники старшого покоління – можливі біографічні фігуранти дитинства та юності В.Медвідя. Свою позицію з цього приводу наводить згаданий С.Квіт: „Волинсько-поліська земля зберегла ті шляхетні народні типажі українців, які формувалися звичаєво, вбираючи в себе традиційну міфологію, світовідчуження і манеру

поведінки. Серед таких людей виростав В'ячеслав Медвідь, вони є головними героями його романів і сам він, напевно, належить до їхнього кола [1, с.8].

Гартуючи творчу манеру в досить складних психологічних умовах другої половини минулого століття, доби розквіту конформізму, автор, проте, зумів відмовитись від спокус тоталітарної держави, яка „прагнула купити розум і душі митців” [1, с.9]. Інтелектуальна основа творчості письменника вже тоді відгукувалася на імпульси духовної опозиції українського суспільства – шістдесятників. Адже якби його ставлення до інтелектуального вибуху в літературі після розкриття „культу особи Сталіна” було іншим, то хіба спонукало б воно митця знову й знову повертатися до спадщини й уроків вітчизняної історії минулого століття? Більш переконливо позицію письменника доводить теза доповіді „Шістдесятництво: міф і реальність”, виголошена ним уже в незалежній Україні (1998 р.) під час відповідної конференції, згідно з якою „будь-яка спроба оглядин шістдесятництва як духовного вияву настільки ж доречна, наскільки й ризикована, тож цей момент, ризикованості, доводиться у кожному разі обґрунтовувати власним досвідом” [2, с.46].

Згодом критична аналітика шістдесятництва складе основу книги В.Медвідя „Pro Domo sua”, де зустрічаємо досить гострі думки й позиції автора щодо окремих питань сучасного розуміння феномену шістдесятництва, зведеного до акцентації уваги на філософських, а подекуди й акцентуєваних особливостях внутрішньої поразки культурного руху опору. Однак багатьох шістдесятників (Г.Тютюнника, Р.Андрияшика, Валерія Шевчука, В.Дрозда, Є.Гуцала) письменник виокремлює як своїх літературних учителів [3, 129].

Зацікавленість митця творчим доробком інших авторів не була стихійним явищем, обумовленим суто суспільними обставинами. Важливе місце у цьому контексті займає суб'єктивний фактор, а саме – бажання сформувати свою творчу манеру на кращих засадах мистецтва елітарних кіл, з якими В.Медвідь мав змогу ознайомитися ще під час навчання на бібліотечному факультеті Інституту культури (м.Київ). Плекання його естетичних смаків укорінювалося й у процесі подальшої діяльності в бібліотечній мережі Києва, книгарнях міста й видавництві „Дніпро”.

І хоча перші спроби художника у якості поета виявилися невдалими, саме такий критичний самовирок представив українській громадськості В.Медвідя-прозаїка, а „ужгородський період став для молодого письменника певним європейським вишколом: багатомовність закарпатського краю, екзотична природа, архітектура” [1, с.9].

Отже, краснзавчий аспект, природна колористика, вияв ознак народного життя і побуту ще з початку 1980-х років залишаються центральними, базисними елементами творчої манери автора-новеліста і свій відгомін знаходять у наступних романах. Присутній окремим елементом у творах закономірно виступає й дух патріотизму митця, притаманний багатьом представникам художніх кіл Західної України. Власне, можна ствердити, що патріотичні засади творчості В.Медвідя багато в чому перегукувалися із етнографічністю, фольклоризмом, знанням побуту українців, яскраво висвітленими не тільки в художній літературі, але й у зразках образотворчого, музичного мистецтва.

У контексті вияву таких творчих засад формується й ставлення письменника до філософії власної історії, „яку, зокрема, можна тлумачити як послідовність ганьби і наруг” [1, с.15]. Тобто, як і для більшості інтелектуалів його доби, питання вітчизняної історії, що призводять до осмислення конкретних подій і фактів, є домінуючими у визначенні призначення України й українців у світовому співтоваристві. Саме на такому підґрунті згодом сконцентрується й бажання письменника полемізувати як щодо творчості шістдесятників, так і щодо їх суспільної, громадської позиції поза творчим процесом, про що зазначено вище.

Однак слушно зауважити, що все творче полотно В.Медвідя, зіткане із поезій, новел, есе, романів, має надзвичайно міцну філософську канву. Більше того, його філософія переповнена екзистенційними ознаками, що постають перед читачами у формі переживань-співпереживань за героїв і разом із героями. Така творча манера митця, на нашу думку, наводить на важливість для автора процесу співучасті у житті героїв як його самого, так і читачів, які не залишаються байдужими до долі й призначення центральних персонажів творів.

У якості мислителів перед нами постають конкретні образи романів, наприклад баба Богинька та Юрко („Кров по соломі”), де перша виступає творцем українського буття, історії, ідентифікуючись із символом народного досвіду, а другий, як зазначив С.Квіт, існує поза часом, виказуючи спроможність письменника видавати марення за справжню філософію [1, с.15]. Глибина думок В.Медвідя, особливо в романі „Кров по соломі”, торкається певною мірою глибини філософського світосприйняття відомого українського мислителя Григорія Сковороди, хоча й у цьому контексті письменник знаходить привід

для осмислення низки дискусійних запитань, які він через художній твір ніби хоче задати філософу, пронизуючи різницю в часі на декілька століть.

Ще однією надзвичайно важливою рисою творчої манери письменника є його прагнення у своїх романах спілкування персонажів здійснювати живою, колоритною народною мовою. І хоча тривалий час академічне літературознавство стимулювало авторів до дотримання літературної норми у художніх текстах, діалоги персонажів В.Медвідя зовсім не спотворюють її. Навпаки, завдяки широкому лексикологічному спектру мови творів письменника, сучасний читач дізнається про особливості регіонального розвитку України, яскраво підкресленого діалектизмами та специфічними метафорами, афоризмами та елементами народного гумору.

Щодо останнього, то твори письменника (зокрема представлений у збірці роман „Таємне сватання”) позбавлені таких негативних рис, які часто демонструють у художній творчості сучасні письменники. Мова йде про надто спрощену подачу матеріалу, спрямовану на дешеву гру автора із уявою, внутрішнім світом читача, або ж надмірна фатальність життєвих ситуацій, викладених у змісті, що в умовах деморалізації суспільства, кризи людських взаємостосунків окрім додаткової порції трагізму нічого в життя індивідів не вносить.

У творах В.Медвідя гумор також має виховне значення, чим сам автор засвідчує глибоке філософське світовідчуття, розуміння внутрішнього світу героя з палким бажанням донести його усвідомлення до читача, який, можливо, у повсякденному житті знаходиться в реальному оточенні із такими людьми, які є персонажами письменника. Така спрямованість автора сформована на прагненні через художню канву підготувати читача-сучасника до вищої міри сприйняття досить нелегких реалій життя. Інструментом у цьому складному процесі поруч із інтелектуальністю, вихованістю має виступити не іронія, сарказм чи глумлива критика, а саме гумор.

За такі метаморфози творча спадщина письменника не завжди сприймалася позитивно й у колі колег по перу. Адже увесь комплекс його художньої манери, а саме: інтелектуалізм, філософське мислення, несприйняття фальшу, плекання історії, гумористичне висвітлення численних фактів і з особистого життя – виступали подразником свідомості й поведінки окремих творців художньої культури, „поціновувачів” мистецтва В.Медвідя.

Зрештою і згадані прояви у професійній діяльності письменника тільки допомогли йому краще пізнати світ, людей, заклавши основу для появи нових художніх сюжетів та образів. Мудрість і терпіння, стриманість і шляхетність сформували індивідуальні риси творчості митця, які не залишилися непоміченими суспільством і фаховим середовищем. Свідченням зазначеному стало визнання автора у статусі лауреата Шевченківської премії (2002 р.), що, очевидно, офіційно повинно було б відбутися значно раніше. Бо ще наприкінці 80-х років ХХ століття, коли творчість В.Медвідя вже репрезентувала професійні засади, суспільство інтуїтивно відчувало творчий потенціал та інтелектуальні можливості цього автора, проте у той час ще щось „заважало” належно оцінити його талант.

Тож пам'ятаючи про проходження письменником складних етапів мистецької дороги, уміння чинити опір суспільним реаліям і людям, які їх ускладнюють, констатуємо, що В.Медвідь по-справжньому заслуговує на почесне визнання і як митець, і як громадянин, сповнений свідомого співпереживання за долю рідної країни та її народу. Саме через ці риси характеру і творчої манери, що сьогодні часто знівельовані і спотворені українцями в українському суспільстві, художня спадщина В.Медвідя виступає еталоном сучасного вітчизняного мистецтва.

Зважаючи на такі засади, у наш час вкрай важливо виховувати молоде покоління на подібних зразках вітчизняної художньої культури, у центрі якої по праву знаходиться творчий доробок В'ячеслава Медвідя. Проте хотілося б, щоб зазначена теза не залишилася на рівні теоретичного погодження, як це, на жаль, сьогодні часто трапляється через різні об'єктивні й суб'єктивні обставини. Потрібно зламати той штучний стереотип, згідно з яким українське мистецтво репрезентується як меншшовартісне, другорядне порівняно із добре оплаченим і розрекламованим зарубіжним.

Окрім зазначеного, держава повинна на належному рівні дбати про виховання майбутніх поколінь, їх інтелектуальний розвиток, морально-етичне здоров'я, стрижнем якого має виступити елітарна культура. І хоча певні кроки у цьому напрямі вже зроблені, проте ходу назустріч інтелектуально-моральній основі розвитку сучасного суспільства потрібно динамічно прискорювати. На допомогу в цій справі мають прийти як офіційні структури, так і приватний сектор, адже справа духовного відродження й збагачення країни є спільною ділянкою титанічної праці.

Аналізована збірка романів В.Медвідя видрукована на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою „Українська книга” у 2006 році, доповнюючи

фонди Бібліотеки Шевченківського комітету і може потрапити до рук далеко не кожного українця, бажаного поглибити власний інтелект. На жаль, тираж її становить усього 5000 примірників, що, зрозуміло, для багатомільйонної армії шанувальників ріднотеренного мистецтва, зокрема художньої прози, є надзвичайно мізерним. Тому справою честі сьогодні є долучення меценатів, спонсорів, благодійників робити інвестиції не стільки в прибутковий фінансовий бізнес, скільки в духовну скарбницю України, яскраво представлену одним із кращих письменників зламу ХХ-ХХІ століть – В'ячеславом Медвідем.

Джерельні приписи

1. Збирачі каміння: Романи / Вступ. слово С.М.Квіта. – К.: Україна, 2006. – 864 с.
2. Медвідь В. Шістдесятництво: міф і реальність // Кур'єр Кривбасу. – 1997. – №79-80.
3. Медвідь В. Pro Domo sua. – К.: Український письменник, 1999.

Резюме

У статті розглянуто культурно-мистецький чинник у творчості лауреата національної премії ім. Т.Шевченка В.Медвідя. Акцентовано увагу на причетності його до руху шістдесятників.

Summary

The Revealed role artistic begin in creative activity of the laureate national bonus im. T.SHEVCHENKA Vyacheslava Medvedya. It Is attention to his(its) involvement to moving the oppositions to soviet system.

ЗМІСТ

<i>Українська культура ХХ століття в наукових дослідженнях молодих</i> (від упорядника)	3
Розділ I. ІСТОРИКО-МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА УКРАЇНИ	7
<i>Мерлянова О.А.</i> Становище жінки в традиційній культурно-мистецькій практиці Козацької доби.....	7
<i>Сопко О.І.</i> Із спадщини рукописної книги Закарпаття ХVІІІ ст. „Перло дорогоцінне” писаря Івана Лугоша – дяка Колочавського.....	11
<i>Смирнова Т.В.</i> Музичне мистецтво Волині кінця ХVІІІ – початку ХІХ ст. в контексті ідей Просвітництва	17
<i>Круль П.Ф.</i> Період „високопанської” доби у становленні української професійної музики.....	26
<i>Граб О.В.</i> Висвітлення культурно-мистецьких процесів Галичини у науково-критичній думці кінця ХІХ – першої третини ХХ століття.....	30
<i>Бедакова С.В.</i> Особливості композиторського стилю В.Барвінського в празький період його творчості.....	38
<i>Левчук О.С.</i> Ідеологічне підґрунтя імперської культури „для народу”	42
<i>Овчієва Л.П.</i> Засади театральної-педагогічної діяльності Леся Курбаса.....	48
<i>Ігнатова Л., Чепелюк В.</i> Музична публіцистика Волині 20-30-х років ХХ століття	55
<i>Никитюк Н.Г.</i> Інтеграційні процеси в українській та польській мистецькій сфері і на теренах Волині у 1921-1939 роках	59
<i>Данилик Т.</i> Образно-тематичні та стильові особливості розвитку української скрипкової мініатюри 80-90х років ХХ століття	65
<i>Сідлецька Т.І.</i> Провідні тенденції розвитку українського оркестру народних інструментів на сучасному етапі	71
Розділ II. ТЕОРЕТИКО-МИСТЕЦЬКІ АСПЕКТИ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ	76
<i>Волощук Ю.І.</i> Народно-професійне інструментальне виконавство як явище сучасної культури (на матеріалі творчості гуцульських скрипалів).....	76
<i>Турко Н.</i> Бандура: проблеми та тенденції удосконалення в історичній ретроспективі.....	81
<i>Горіна Л.</i> Кобза-бандура майстрів Волині (вдосконалення музичного інструментарію).....	85
<i>Закопець Л.М.</i> Проблеми роботи зі звуком на початковому етапі навчання гри на гобой (методологія Львівської гобойної школи).....	93
<i>Гаврилець Д.Г.</i> Особливості розвитку альтового виконавства.....	97
<i>Ядловська З.Г.</i> Творчі підходи до виконавства скрипкової музики	101
<i>Ткач М.М.</i> Філософсько-теоретичні основи становлення художнього світовідношення майбутнього музиканта-педагога	105

<i>Кононов М.М.</i> „Шість метаморфоз” для гобоя соло Б.Бріттена	110
<i>Мориквас Н.</i> Степан Чарнецький: „...Я любив більше огород Єзуїцький...” (До силуетки автора „Нарису історії українського театру в Галичині”).....	114
<i>Касьяненко Т.</i> Драматургія Івана Зубенка та її сценічна доля	120
<i>Смирний Д.В.</i> Проблеми створення музейного комплексу „Київська фортеця” на базі Печерської земляної фортеці	129
<i>Локшук І.М.</i> Народний одяг, традиційне вбрання колядників та щедрувальників (за матеріалами XI Слов’янського фольклорного фестивалю „Коляда”)	131
<i>Ліманська О.В.</i> Українські календарні свята Слобожанщини: тенденції дослідження	138
<i>Дункевич С.Г.</i> Естрадний танець як вид сценічного мистецтва	142
<i>Усенко Ю.В.</i> Українське телебачення і кіно: мистецька взаємодія.....	146
<i>Карпова Л.О.</i> Естетичний ідеал в міжкультурній комунікації	151
Розділ III. РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ, ПОВІДОМЛЕННЯ	155
<i>Виткалов В.Г.</i> Історико-культурологічна проблематика на сторінках нових видань для студентів вищих навчальних закладів мистецького спрямування.....	155
<i>Граб О.В., Виткалов С.В.</i> Творча манера письменника як інтелектуально-моральна ознака художньої культури ХХІ століття	157
<i>Відомості про авторів</i>	161